

Rafał Koszek (rafa1812mosto@gmail.com)

*Studenckie Koło Naukowe Geografów Uniwersytetu Pedagogicznego im. KEN w Krakowie,
ul. Podchorążych 2, 30-084 Kraków, Polska*

Chińskie inwestycje w Europie w czasie światowego kryzysu gospodarczego

Chinese investments in Europe during the global economic crisis

STRESZCZENIE:

Chiny stają się coraz ważniejszym graczem w światowej gospodarce. Państwo Środka jest obecnie największym eksporterem i drugim z importerów towarów na świecie. Ponadto, ponadnarodowe przedsiębiorstwa pochodzące z Chin odgrywają coraz większą rolę w globalnej gospodarce. Zaznaczają one również swoją obecność w Europie. Od 2009 roku wartość chińskich bezpośrednich inwestycji zagranicznych dynamicznie wzrasta. Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie chińskich BIZ, które ulokowane zostały w Europie. Zawarta została ich charakterystyka pod względem wartości, branż, motywacji i skutków.

ABSTRACT:

China is becoming more and more significant player in the global economy. Middle Kingdom is nowadays the largest exporter and the world's second importer of commodities. Moreover, Chinese multinational corporations play an increasing role in the global economy. Their influence can also be seen in European countries. Since 2009 the value of Chinese Foreign Direct Investment has been increasing very fast. This paper aims to present Chinese FDI which has been located in Europe. It contains a broad characteristic of its value, industrial distribution, motives and effects.

Słowa kluczowe: Chiny, BIZ, Europa, kryzys ekonomiczny

Key words: China, FDI, Europe, economic crisis

WSTĘP

Gospodarczy rozwój Chin w ciągu ostatnich 30 lat jest uważany za najszybszy, jaki dokonał się w historii w tak dużym kraju. Wraz z otwieraniem się Chińskiej Republiki Ludowej (ChRL) na świat, międzynarodową ekspansją przedsiębiorstw z Państwa Środka, coraz większą rolę odgrywa kapitał pieniężny eksportowany z tego kraju.

Chińska Republika Ludowa dotychczas była powszechnie znana jako biorca bezpośrednich inwestycji zagranicznych, które zostały tam ulokowane przez rozwinięte państwa po wprowadzeniu w ChRL polityki otwartych drzwi. Głównymi motywami tych działań są tania siła robocza chińskich pracowników oraz ogromny rynek zbytu. Niewiele się jednak mówi o inwestycjach zagranicznych chińskich przedsiębiorstw.

Przedmiotem niniejszej pracy są chińskie BIZ (bezpośrednie inwestycje zagraniczne), które napłynęły do Europy w latach 2006-2013. Celem pracy jest próba

odpowiedzi na pytanie, czy kryzys ekonomiczny wpłynął na kształtowanie się chińskich inwestycji w Europie. Ponadto, analiza wartości, zróżnicowania branżowego i ich rozmieszczenia ma na celu określenie tendencji zmian zachodzących w napływie chińskiego kapitału pieniężnego do Europy w danym okresie. Badania te, zostały oparte na danych zbieranych przez Heritage Foundation, która samodzielnie rejestruje chińskie inwestycje zagraniczne o wartości powyżej 100 milionów USD. Poszczególne transakcje zostały zweryfikowane i opisane na podstawie kwerendy prasy ekonomicznej. Ponadto, posłużono się danymi publikowanymi przez Bank Światowy, SAFE (State Administration of Foreign Exchange) oraz UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development). Praca obejmuje 3 zasadnicze części. Po wprowadzeniu następuje opis międzynarodowych przepływów kapitału. Kolejną część stanowi opis wpływu kryzysu finansowego na gospodarkę Państwa Środka. Trzecia opisuje konkretne chińskie inwestycje zagraniczne w Europie pod względem wartości, branż, rozmieszczenia i ich uwarunkowań w danym kraju.

Chińskie bezpośrednie inwestycje w Europie są głównie przedmiotem raportów branżowych. Katarzyna Nawrot analizuje napływ BIZ z Kraju Środka pod względem możliwości przyciągnięcia tych transakcji przez Polskę (Nawrot, 2012). Podobna praca opublikowana została przez Instytut Sobieskiego (Kędziński, 2012). Ponadto temat jest przedstawiany w raporcie grupy Rhodium (Hanemann, Rosen, 2012). Grupa ECRAN ocenia natomiast chińskie inwestycje w Europie na podstawie wydanego przez rząd chiński dokumentu - China's Outbound Investment Catalogue, który przekazuje informacje o branżach i krajach dogodnych dla transakcji zawieranych w Europie (Clegg, Voss (2012). Motywacje, którymi kierują się chińskie firmy lokując swój kapitał w Europie przedstawione są również w pracy Państwowego Instytutu Spraw Międzynarodowych (Gradziuk, Szczudlik-Tatar, 2012), której głównym tematem jest jednak współpraca gospodarcza Polski z ChRL. Ponadto, temat chińskich inwestycji w Europie podejmowany jest światowej literaturze naukowej (Nicholas, 2009; Di Minin, Jieying, Gammeltoft, 2012; Rios-Morales, Brennan, 2010).

MIĘDZYNARODOWE PRZEPŁYWY KAPITAŁU PIENIĘŻNEGO

Kapitałem określanym jest zasób przynoszący jego właścicielowi dochód w postaci wartości dodanej. Obejmuje aktywa, czyli kapitał rzeczowy oraz środki pieniężne przeznaczone na inwestycje- kapitał finansowy. Międzynarodowe przepływy kapitału pieniężnego rozumie się jako przemieszczanie się przez granice państw środków finansowych powodujących powstanie zobowiązań w kraju przyjmującym kapitał na rzecz kraju eksportera (Michałowski, 2006). Uwzględniając formy lokaty kapitału pieniężnego wyróżniamy kapitał pożyczkowy i produkcyjny. Pierwszy polega na przekazaniu kapitału przez eksportera importerowi. W zamian eksporter uzyskuje od importera opłatę za prawo użytkowania kapitału. W przypadku wywozu kapitału produkcyjnego, eksporter dysponuje nim przez cały czas trwania transakcji. Decyduje on zarówno o okresie operowania kapitałem za granicą jak i formie jego wykorzystania. W obrocie międzynarodowym występuje on jako kapitał pośrednio i bezpośrednio produkcyjny (Puchalska, Barwińska-Małajowicz, 2010). Inwestycja

pośrednia (portfelowa) kapitału, określana jest jako zakup akcji przedsiębiorstw zagranicznych bez przejmowania kontroli nad nimi. Natomiast bezpośrednia inwestycja kapitału za granicą podejmowana jest w celu zdobycia trwałego udziału w przedsiębiorstwie, przy czym celem inwestora jest uzyskanie efektywnego wpływu na zarządzanie przedsiębiorstwem. Przyjmuje się zasadę uznawaną przez Organizację Współpracy i Rozwoju (OECD) oraz Międzynarodowy Fundusz Walutowy (IMF), iż przedsiębiorstwem bezpośredniego inwestowania jest podmiot, w którym zagraniczny inwestor posiada co najmniej 10% udziału w kapitale spółki. Wśród bezpośrednich inwestycji zagranicznych wyróżnia się dwa typy: greenfield i brownfield. Pierwsze polegają na budowie całkowicie nowych zakładów, drugie zaś polegają na przejęciach firm już istniejących lub przyjmują postać fuzji (Górniewicz, 2007). W niniejszej pracy analizowane będą właśnie bezpośrednie przepływy kapitału finansowego.

Międzynarodowe przepływy kapitału stanowią przedmiot badań geograficznych. Już W. Ormicki (1934) udowadnia, że kapitał posiada zdolność przeobrażania powierzchni Ziemi, zarówno w sensie pozytywnym, jak i negatywnym. Podkreśla on dużą rolę kapitału zarówno w kształtowaniu krajobrazu, jak i zachowań ludzi. Inwestowany kapitał umiejscowiony jest w konkretnym miejscu, można go mierzyć różnymi współczynnikami i oceniać wpływ na środowisko w którym się znalazł. Wartość położenia geograficznego warunkowana jest przez wiele czynników. Współcześnie, czynniki związane z działalnością ludzką wydają się być kluczowe w ocenie wartości potencjalnego miejsca lokalizacji kapitału, jednakże, czynniki przyrodnicze również odgrywają znaczącą rolę. Ormicki pisze: „Jako czynnik geograficzny wyciska kapitał niezatarte piętno na krajobrazie i na zamieszkującej go ludności. Formuje specyficzne środowiska, które powstają pod jego przemożnym i nieodpartym wpływem” (Ormicki, 1935).

Spśród różnych form międzynarodowych przepływów kapitału, bezpośrednie inwestycje zagraniczne stanowią szczególnie obiekt zainteresowania geografów, ponieważ wywołują istotne zmiany w miejscu ich lokalizacji. Zaznaczają się w krajobrazie inwestycje od podstaw, poprzez powstanie nowego zakładu przedsiębiorstwa oraz fuzje i przejęcia, które wiążą się często ze zmianami gospodarowania i mają duży wpływ na zatrudnienie lokalnej ludności. Mogą być one oceniane pod wieloma względami, m.in. kraju pochodzenia inwestora, branży jego działalności, próby wyjaśnienia wyboru lokalizacji jego działania czy wpływu na obszar napływu kapitału.

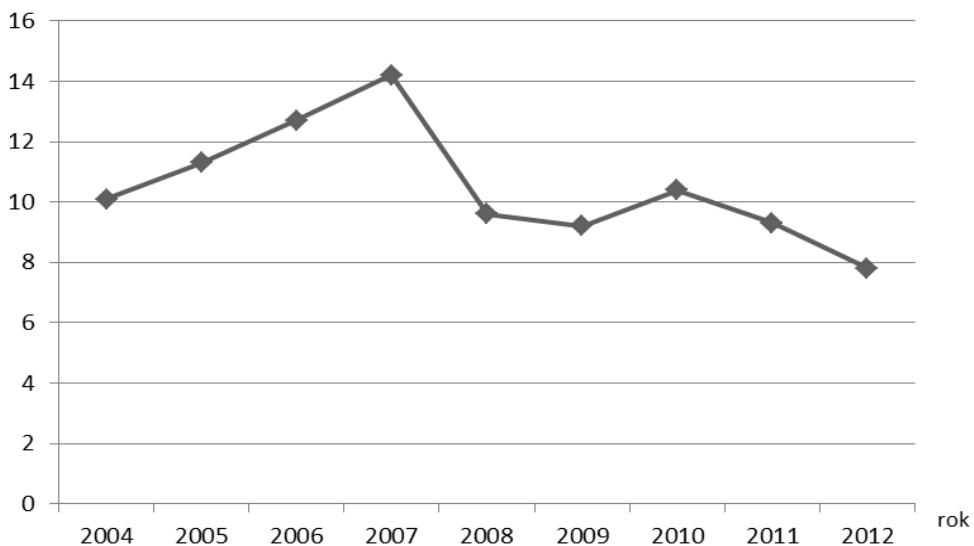
Bezpośrednia inwestycja zagraniczna może być przeprowadzana przez przedsiębiorstwo w celu zdobycia nowych rynków zbytu, kanałów dystrybucji towarów, niższych kosztów produkcji, dostępu do nowych technologii, wykwalifikowanej siły roboczej. Dla kraju lub przedsiębiorstwa przyjmującego zagraniczne inwestycje, proces ten może być źródłem nowych technologii, kapitału, procesów produkcyjnych i organizacyjnych. Może on być również ważnym czynnikiem przyczyniającym się do rozwoju gospodarczego na obszarze, na którym jest lokowany, powodować wzrost zatrudnienia i nowe miejsca pracy. Zwolennicy BIZ twierdzą, że przynoszą one korzyści zarówno dla kraju eksportującego kapitał, jak i przyjmującego. Przeciwnicy są zdania, że międzynarodowe korporacje, posiadające ogromny kapitał, eliminują lokalne firmy, będąc dla nich nierówną konkurencją. Ponadto sugerują, że mogą one prowadzić do

uzależnienia rozwoju gospodarki od obcego kapitału lub jego ograniczenia (Kiely, 1998).

Do I wojny światowej w eksporcie kapitału dominowały państwa europejskie – Wielka Brytania, Francja i Niemcy. Dokonywali oni 75% wszystkich transakcji, inwestując głównie w krajach kolonialnych i zamorskich posiadłościach. Po drugiej wojnie światowej zdecydowanie wzrosło znaczenie Stanów Zjednoczonych, które zaczęły wysyłać kapitał do zniszczonej Europy. Okres dominacji korporacji amerykańskich trwał do lat siedemdziesiątych XX wieku. Pod koniec tej dekady, rozpoczął się tzw. okres Triady Ekonomicznej, odznaczający się włączeniem się w wymianę inwestycyjną przedsiębiorstw z Europy i Azji Południowo-Wschodniej. Od lat osiemdziesiątych można zaobserwować dwie tendencje w lokowaniu kapitału zagranicznego. W obrębie krajów wysoko rozwiniętych wzrasta koncentracja napływu inwestycji do Europy, na rzecz dynamicznego spadku transferu kapitału do USA. Ponadto, na przełomie lat osiemdziesiątych i dziewięćdziesiątych, nastąpił czterokrotny wzrost inwestycji w krajach rozwijających się Ameryki Łacińskiej i Azji. W tych latach obserwujemy dynamiczne zwiększanie się przepływów BIZ na świecie (Rosińska 2007). Zasób napływających i odpływających BIZ w wymiarze globalnym stale rósł do 2007 roku. W 2008 roku nastąpił spadek światowego zasobu bezpośrednich przepływów kapitału pieniężnego. Jednak po tym załamaniu w 2009 roku nastąpił ponowny wzrost światowego zasobu BIZ i był on kontynuowany do 2011 roku. W 2012 roku odnotowano wyraźny spadek międzynarodowych przepływów kapitału. W tym roku, kraje rozwijające po raz pierwszy w historii przyjęły najwięcej BIZ (52%). W eksporcie kapitału nadal dominują kraje wysoko rozwinięte, jednak ich udział ustawicznie spada, na rzecz wzrostu udziału państw rozwijających się. Można stwierdzić, że kryzys bardziej dotknął kraje rozwinięte niż rozwijające, zarówno pod względem zasobów jak i strumieni BIZ (Czarny, Śledziwska, 2012). W 2012 roku największymi biorcami inwestycji zagranicznych były USA i Chiny, natomiast największymi eksporterami BIZ są USA i Japonia. Warty uwagi jest fakt, że Chiny w 2012 roku awansowały na trzecią pozycję w klasyfikacji odpływu BIZ (6 miejsce w 2011 roku), wyprzedzając między innymi Wielką Brytanię i Niemcy (UNCTAD, 2013).

GOSPODARKA CHIN W CZASIE ŚWIATOWEGO KRYZYSU GOSPODARCZEGO

Współczesny kryzys gospodarczy został zapoczątkowany w Stanach Zjednoczonych w styczniu 2007 roku. Wywołany został przez kryzys instytucji finansowych, przede wszystkim banków (Zioło, 2011). Spowodowany został spadkiem cen nieruchomości i cen papierów wartościowych zabezpieczonych kredytami hipotecznymi. Pomimo dokapitalizowania głównych banków USA, nastąpił upadek jednego z największych- Lehman Brothers we wrześniu 2008 roku (Czarny, Śledziwska, 2012) W szybkim czasie kryzys rozprzestrzenił się na inne kraje, co wynikało z wielu powiązań ekonomicznych występujących w globalnej gospodarce. W wyniku osłabiania się gospodarki światowej wzrost PKB Chin zmalał poniżej 10% w 2008 roku (Ryc. 1). Jednocześnie zniknęła presja inflacji, a pojawiła się groźba deflacji.

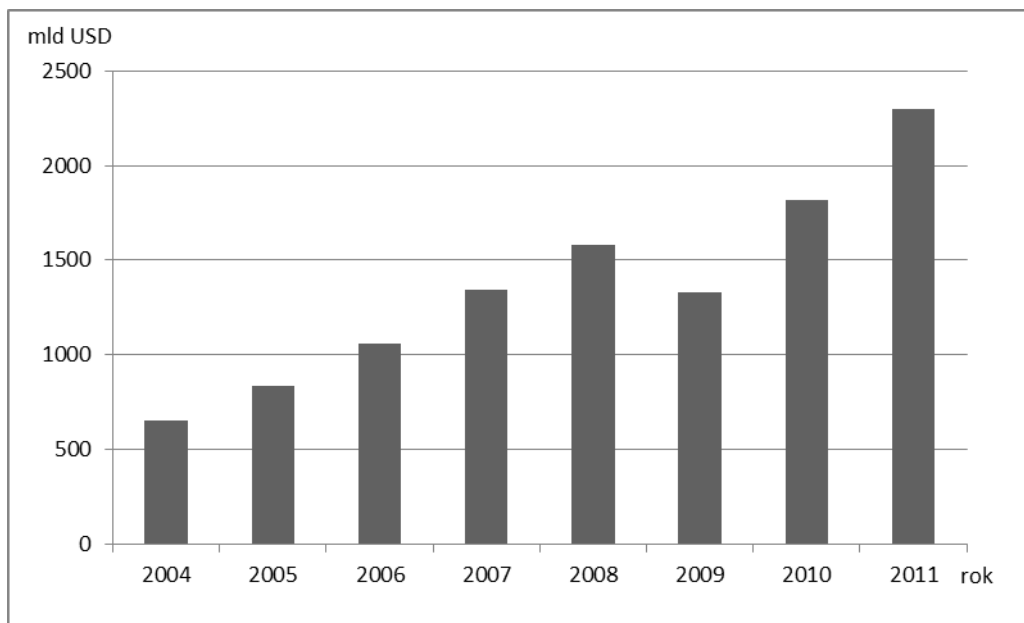
Ryc. 1. Dynamika wzrostu PKB Chin w latach 2004-2012. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego)

Fig. 1. The growth rate of China's GDP in the years 2004-2012. (source: own study on the basis of data by World Bank)

Główną przyczyną kryzysu w Chinach był spadek w handlu zagranicznym, a szczególnie eksporcie towarów. Był on spowodowany zmniejszeniem popytu na chińskie produkty w Stanach Zjednoczonych i krajach Europy Zachodniej, które są dla nich największymi rynkami zbytu. Najbardziej znaczący spadek odnotowano w eksporcie stali (Yu, 2010). Według W.H. Overholta (2010) pracę straciło około 20 milionów ludzi. Mimo tego, Chiny w 2009 roku awansowały na pozycję lidera w udziale w światowym eksporcie, wyprzedzając Niemcy i utrzymują się na niej do dziś. Po spadku wartości eksportu, od 2010 roku Chiny ponownie notują dynamiczny wzrost jego wartości (Ryc. 2).

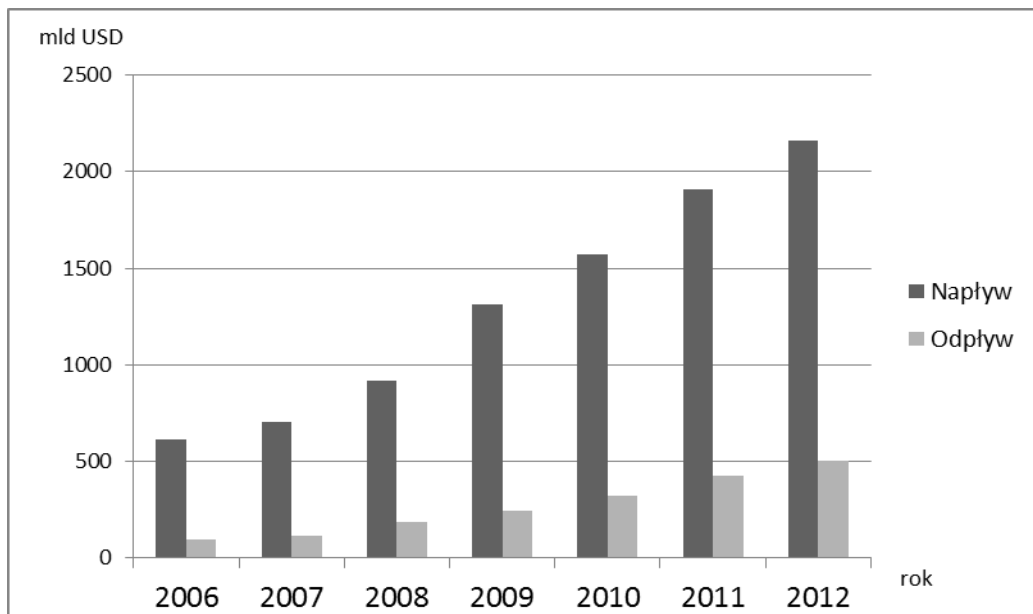
Znacznie silniejsza zapaść handlu międzynarodowego niż ogólnego poziomu aktywności gospodarczej jest jedną z najważniejszych cech ostatniego kryzysu. Załamanie handlu było ostre, szybkie i nastąpiło praktycznie na całym świecie. Coraz silniejsze powiązania gospodarcze spowodowały, że spadek w handlu był znacznie większy niż spadki PKB (Czarny, Śledziwska, 2012).

Odpowiedź chińskich władz na skutki kryzysu gospodarczego była szybka, znacząca i dobrze zaplanowana. Bank Centralny Chin zdecydował o rozluźnieniu polityki pieniężnej. Kilka tygodni później rząd wprowadził pakiet stymulacyjny o wartości 586 miliardów USD, który był wykorzystywany przez kolejne dwa lata. Największa część zainwestowana została w rozbudowę infrastruktury: autostrady, linie kolejowe, lotniska. Rozluźnienie polityki pieniężnej spowodowało duży wzrost udzielanych kredytów, które w pierwszej połowie 2009 roku były trzykrotnie większe niż w drugiej połowie 2008 roku. Natomiast wprowadzony pakiet stymulacyjny pozwolił chińskiej gospodarce jako pierwszej spośród znaczących na świecie, rozpocząć uzdrowienie po recesji. Wzrost gospodarczy Chin w latach 2009-2011, pomimo zmniejszenia się, był zdecydowanie większy niż w USA, krajach europejskich czy Japonii (Lardy, 2012).

Ryc. 2. Wartość eksportu z Chin w latach 2004-2011. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Banku Światowego).

Fig. 2. The value of export from China in the years 2004-2011. (source: own study on the basis of data by World Bank)

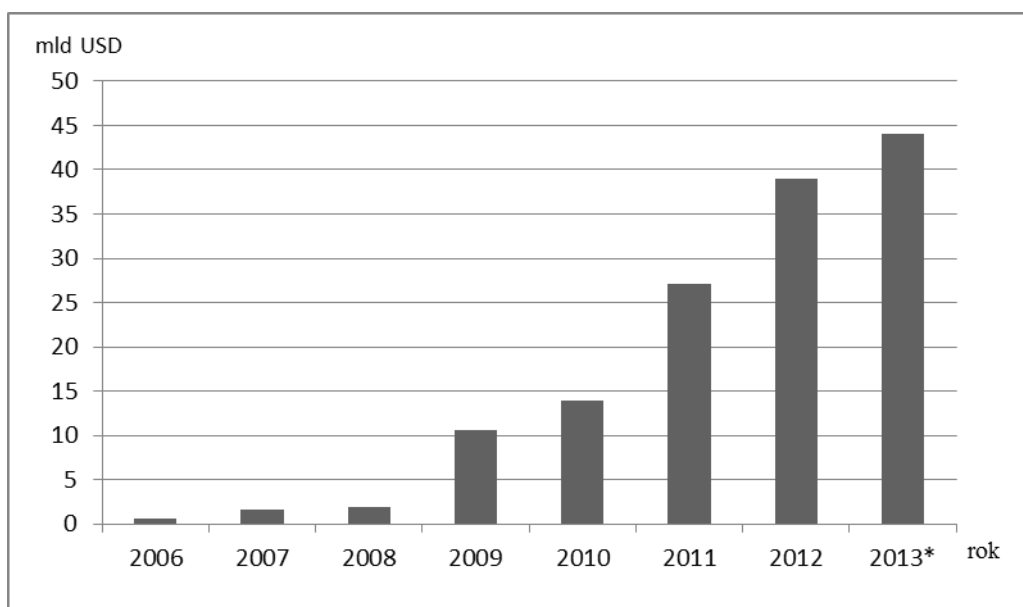
Ryc.3. Skumulowana wartość przepływu BIZ Chin w latach 2006-2012. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych SAFE).

Fig. 3. The value of China's FDI inflow and outflow in 2006-2012 (source: own study on the basis of data by SAFE)

BEZPOŚREDNIE INWESTYCJE ZAGRANICZNE CHIŃSKICH PRZEDSIĘBIORSTW W EUROPIE W OKRESIE KRYZYSU GOSPODARCZEGO

Chiny są przede wszystkim z biorcą BIZ. Na koniec 2012 roku skumulowana wartość bezpośrednich inwestycji, które napłynęły do Państwa Środka, czterokrotnie przewyższała chiński kapitał poza granicami kraju (Ryc. 3).

Wartość napływu chińskich bezpośrednich inwestycji do Europy stale rośnie. Skumulowana wartość BIZ, które napłynęły z Państwa Środka od 2006 roku do czerwca 2013 wynosi ponad 44 mld USD. Do 2008 roku wartość ta była bardzo nieznaczna. Przełomowym okazał się rok 2009, dzięki największej jak dotychczas tego typu transakcji w Europie, której dokonała firma Sinopec. Co ciekawe, był to rok w którym kryzys gospodarczy zaznaczył się bardzo wyraźnie w spadku eksportu z Państwa Środka. Od tego czasu obserwujemy dynamiczny wzrost napływu kapitału z Chin. Największą wartość rocznego strumienia napływu BIZ odnotowano w 2011 roku (Ryc. 4). W tym roku dokonano inwestycji o wartości przekraczającej 13 mld USD. Pomimo tak dynamicznego wzrostu (Tab. 1.), udział chińskich inwestycji w Europie względem wszystkich napływających do krajów Starego Kontynentu jest niski. Większość chińskich inwestycji kierowana jest do krajów Azji, Ameryki Łacińskiej i Afryki, w celu zabezpieczenia dostaw surowców mineralnych, szczególnie surowców energetycznych. Udział bezpośredniego napływu chińskiego kapitału wynosi około 10% w skali świata (The Economist, 2011).

*Inwestycje przeprowadzone do czerwca 2013 roku.

Ryc. 4. Skumulowana wartość napływu Chińskich BIZ do Europy w latach 2006-2013. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation).

Fig.4. The value of China's FDI stock located in Europe in 2006-2013. (source: own study on the basis of data by Heritage Foundation)

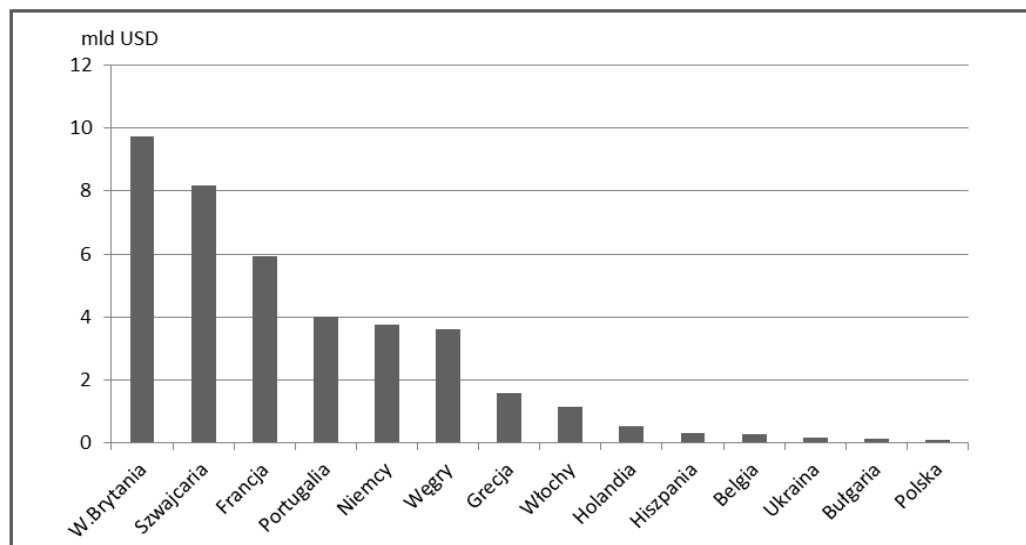
Tab. 1. Wskaźnik dynamiki o podstawie ruchomej napływu chińskich BIZ do Europy w latach 2006-2012. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation)

Tab. 1. The growth rate of China's outward FDI to Europe in 2006-2012. (source: own study on the basis of data by Heritage Foundation)

Rok	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Wskaźnik dynamiki (%)	100	267	125	546	131	194	144

Największą wartość chińskie inwestycje w Europie osiągnęły w Wielkiej Brytanii. Łącznie w latach 2006-2013 przeprowadzono tam 14 inwestycji wartych prawie 10 miliardów USD. Drugim krajem w klasyfikacji państw europejskich pod tym względem jest Szwajcaria. Pomimo przyjęcia w tylko 4 inwestycji w badanym okresie, ich wartość przekroczyła 8 miliardów USD. We Francji wartość inwestycji osiągnęła prawie 6 miliardów USD rozłożonych na 7 BIZ. Kolejne 3 kraje, Portugalia, Niemcy i Węgry przyjęły chińskie inwestycje o wartości prawie 4 miliardów USD. Z pozostałych krajów tylko transakcje w Grecji i Włoszech wynosiły ponad 1 miliard USD (Ryc. 5).

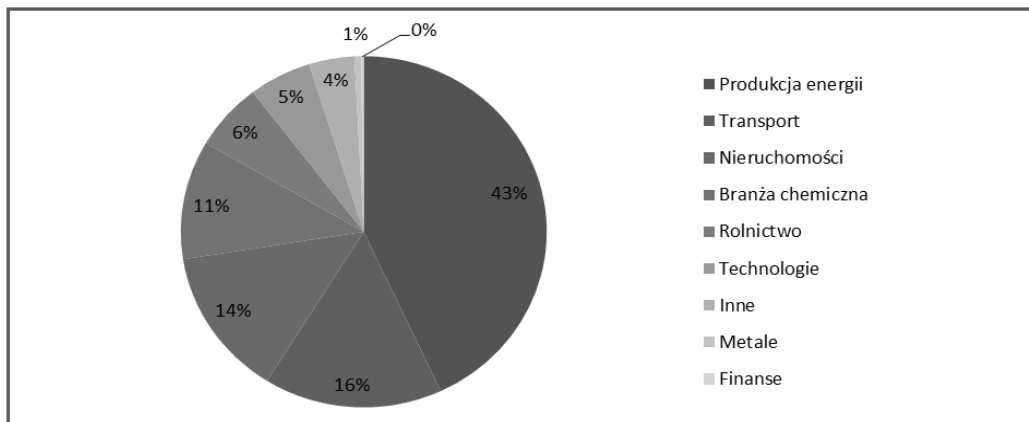
Analizując napływ chińskiego kapitału do Europy pod względem branżowym, można zaobserwować zdecydowaną przewagę inwestycji związanych z produkcją energii. Stanowią one 43% wszystkich BIZ. Mają one na celu zabezpieczenie dostawy surowców energetycznych do szybko rozwijającej się gospodarki Państwa Środka. Najczęściej dotyczą one zdobycia obszarów wydobywania i przetwórstwa ropy naftowej oraz gazu ziemnego. Kolejnymi branżami, w których Chińczycy ulokowali swój kapitał są transport (16%), nieruchomości (14%), oraz branża chemiczna (11%) (Ryc. 6). Pozostałymi branżami, które charakteryzowały się nieznacznym udziałem były: rolnictwo, technologie, pozyskiwanie metali i finanse.

*Inwestycje przeprowadzone do czerwca 2013 roku.

Ryc. 5. Skumulowana wartość chińskich BIZ w krajach europejskich w latach 2006-2013*. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation)

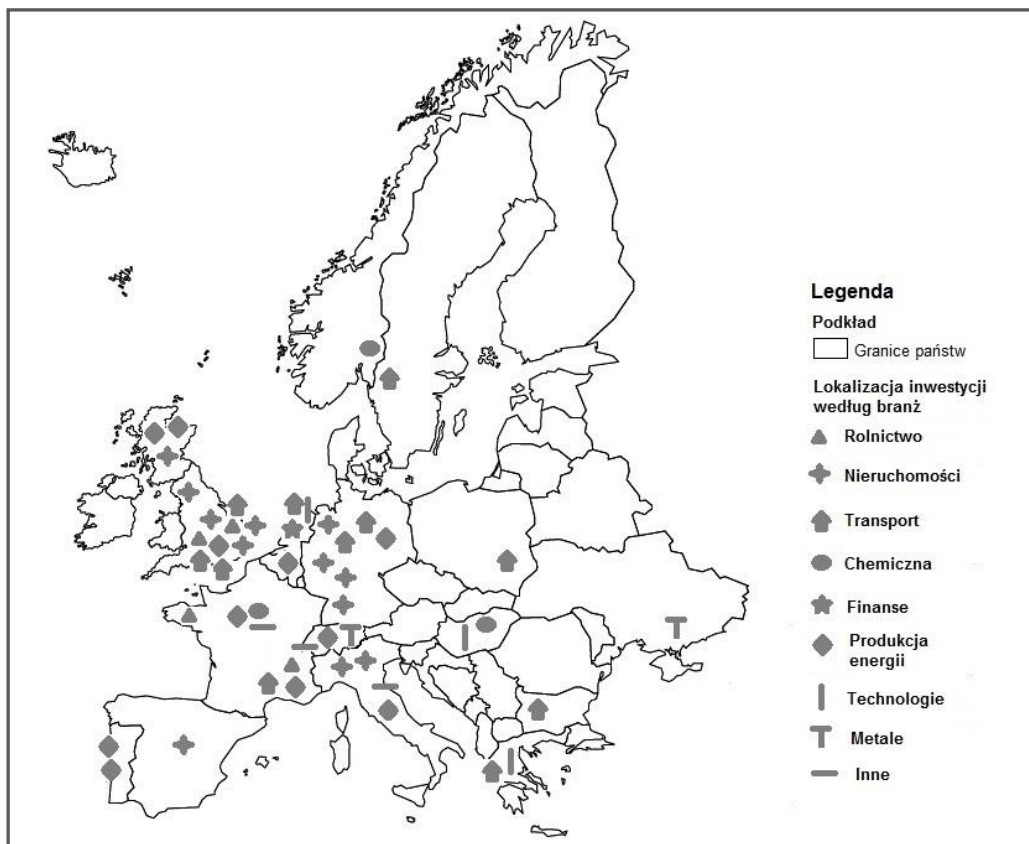
Fig. 5. The value of China's FDI in European countries in 2006-2013. (source: own study on the basis of data by Heritage Foundation)

*Inwestycje przeprowadzone do czerwca 2013 roku.

Ryc. 6. Struktura branżowa chińskich BIZ w krajach europejskich w latach 2006-2013*. (źródło: opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation).

Fig. 6. The industrial structure of of China's FDI in European countries between 2006-2013. (source: own study on the basis of data by Heritage Foundation)

Ryc.7. Rozmieszczenie napływu chińskich BIZ w krajach europejskich pod względem branżowym w latach 2006-2013. (źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation).

Fig. 7. Spatial distribution of China's FDI in the European countries in terms of the industry in 2006-2013. (source: own study on the basis of data by Heritage Foundation)

Obserwując rozmieszczenie chińskich BIZ w Europie można zauważyć pas, w obrębie którego znajduje się ich największe zagęszczenie. Ciągnie się on od północy Wielkiej Brytanii, na południe przez okolice Londynu, do krajów Beneluksu. Następnie prowadzi przez zachodnią część Niemiec, Szwajcarię do obszarów północnych Włoch i południowo-wschodniej Francji (Ryc. 7). Ciekawsza wydaje się jednak być charakterystyka inwestycji napływających do konkretnych państw.

Napływ kapitału pieniężnego do Wielkiej Brytanii z Państwa Środka rozkwitł dopiero w 2012 roku. Od tego roku przeprowadzono tam 11 z 14 zrealizowanych transakcji. Największą transakcją w tym okresie było przejęcie przez Bright Food, brytyjskiego producenta płatków śniadaniowych Weetabix, za kwotę prawie 2 miliardów USD. Weetabix jest jedną z najpopularniejszych marek w sektorze spożywczym na świecie. Bright Food ma zamiar sprzedawać produkty firmy Weetabix, wykorzystując ich dotychczasowe kanały dystrybucji jak i zaopatrywać 1,3 milionową populację mieszkańców Państwa Środka. Jest to największa chińska inwestycja zagraniczna w sektorze spożywczym w Europie. Dużą wartością odznaczały się transakcje związane wydobyciem i przetwarzaniem ropy naftowej, lecz inwestycje w tej branży są bardzo powszechne na całym świecie. Charakterystyczne dla chińskich BIZ ulokowanych w Wielkiej Brytanii były inwestycje w nieruchomości. Zostały one w głównej mierze przeprowadzone przez CIC (China Investment Corporation) i SAFE (State Administration of Foreign Exchange), które są odpowiedzialne za dysponowanie rezerwami walutowymi Chin sięgającymi około 3,3 miliarda USD. W celu dywersyfikacji rezerw Chińczycy inwestują w zakup nieruchomości w Londynie oraz Manchesterze. CIC dokonała również zakupu 10 % lotniska Heathrow. Natomiast w czerwcu 2013 roku swoją obecność na rynku brytyjskim zaznaczyło przedsiębiorstwo Wanda. W centrum Londynu wybuduje pięć-gwiazdkowy hotel, zainwestowała również w producenta luksusowych jachtów Sunseeker. Dodatkowo mówi się o tym, że chińskie firmy mają być mocno zaangażowane w budowę elektrowni jądrowych w Wielkiej Brytanii. Brytyjczycy uzyskaliby potrzebny kapitał pieniężny, natomiast Chińczycy technologię i renomę wynikającą z dokonania takich operacji. W październiku 2013 roku doszło do porozumienia, w ramach którego francusko-chińskie konsorcjum ma wybudować elektrownię jądrową w południowo-zachodniej części Wielkiej Brytanii; w Hitley Point (Karaian, 2013) Ponadto firma Geely, która w 2010 roku dokonała słynnego zakupu Volvo od Forda, w 2013 roku przejęła producenta słynnych czarnych londyńskich taksówek Manganese Bronze.

Napływ kapitału pieniężnego do Szwajcarii miał przede wszystkim na celu uzyskanie dostępu do złóż ropy naftowej oraz zaawansowanych technologii. Za inwestycje w Szwajcarii odpowiedzialny jest głównie Sinopec (China Petroleum & Chemical Corporation), zajmujący się wydobyciem, przetwarzaniem oraz dystrybucją ropy naftowej i gazu ziemnego. Jest największym chińskim producentem i dostawcą produktów rafinacji ropy naftowej oraz produktów petrochemicznych. Jest także drugim z największych producentów ropy naftowej w Chinach. 24 czerwca 2009 przejął mającą swoją siedzibę w Genewie firmę Addax Petroleum. Zyskał dzięki temu dostęp do złóż ropy naftowej w Kurdyjskim regionie autonomicznym, będącym częścią Iraku oraz w zachodniej Afryce. Transakcja ta jest realizacją globalnej strategii

energetycznej ChRL, mającej na celu zdywersyfikowanie dostaw ropy naftowej oraz utrzymanie bezpieczeństwa energetycznego. Dokonała również w tym roku zakupu 50% jednego z największych światowych sprzedawców ropy naftowej, szwajcarskiej Mercurii. Transakcja o wartości 170 milionów USD dotyczy terminali Vesta położonych w belgijskiej Antwerpii, holenderskim Flushingu i estońskim Tallinie. Kolejną inwestycją był zakup sekcji produkujących naturalne włókna i tekstylia szwajcarskiej firmy Oerlikon przez Jinsheng. Transakcja o wartości 700 milionów USD zapewnia chińskiej firmie uzyskanie uznanej w świecie marki Saurer, będącej symbolem jakości i innowacji, pozyskanie doświadczonej kadry 3800 pracowników, którzy znają rynek oraz technologię produkcji, której nie posiada przedsiębiorstwo z ChRL, działające na rynku zaledwie od dziesięciu lat.

Chińskie BIZ we Francji nie wykazują wyraźnych, charakterystycznych cech. Są one rozłożone w czasie oraz nie wykazują się szczególnym rozmieszczeniem. Wyróżniającą transakcją okazała się inwestycja przeprowadzona przez państwowy fundusz inwestycyjny CIC. Przejął on 30% GDF Suez za cenę 3,2 miliarda USD. Część firmy przejęta przez Chińczyków zajmuje się poszukiwaniem gazu ziemnego oraz produkcją energii. Porozumienie między przedsiębiorstwami ma służyć dalszej współpracy obu firm. Mają one zamiar inwestować w produkcję energii elektrycznej w regionie Azji Południowo-Wschodniej, gdzie w rozwijających się szybko krajach konieczne jest dostarczenie dużej ilości energii elektrycznej. GDF Suez jest ponadnarodową, francuską korporacją zajmującą się produkcją, dystrybucją energii elektrycznej, gazu ziemnego oraz odnawialnej energii.

Chińskie BIZ w Portugalii przeprowadzone zostały w branży związanej z produkcją energii i miały bezpośredni związek z kryzysem gospodarczym. W kwietniu 2011 roku Portugalia, jako trzeci kraj strefy Euro po Grecji i Irlandii poprosiła o pomoc finansową Unię Europejską i Międzynarodowy Fundusz Walutowy. W ramach pakietu pomocowego rząd Portugalii zgodził się sprzedać swoje udziały w przedsiębiorstwach energetycznych. Chińczycy dokonali dwóch BIZ w portugalskich firmach. Pierwszą był zakup za ponad 3,5 miliarda USD 21% Energias de Portugal. Three Gorges stał się w tym momencie największym udziałowcem firmy wcześniej kontrolowanej przez państwo. Była to największa prywatyzacja w historii Portugalii. Drugą transakcją było przejęcie przez State Grid firmy 25% REN (Redes Energeticas Nacionais), za kwotę 510 milionów USD.

Napływ kapitału pieniężnego z Państwa Środka do Niemiec został ulokowany w głównie w małych i średnich przedsiębiorstwach produkcyjnych, które zalicza się do grupy *Mittelstand*. Stanowią one podstawę niemieckiej gospodarki. Transakcje te mają na celu pozyskanie dostępu do technologii wytwarzania produktów. Pierwszą inwestycją było wybudowanie fabryki maszyn budowlanych przez firmę Sany, zlokalizowaną w Bendburgu. Zakup 25% niemieckiego producenta wózków widłowych Kion przez Shangdong Heavy o wartości 930 miliardów USD, okazał się dotychczas największą chińską Bezpośrednią Inwestycją u naszych zachodnich sąsiadów. Kion jest drugim największym producentem wózków widłowych na świecie. Współpraca z podmiotem z Państwa Środka umożliwi jej wejście na azjatycki, a szczególnie na chiński rynek. Inwestycja ta jest jednym z elementów realizacji chińskiego planu

pięcioletniego, który zakłada inwestycje w branży związane z produkcją wysokiej klasy sprzętu. Sany Heavy dokonał kolejnej inwestycji w Niemczech, przejmując za 480 milionów USD producenta zaawansowanych technologicznie pomp do betonu Putzmeister. Xuzhou Construction Machinery również przejęła niemieckiego producenta pomp do betonu Schwing. Lenovo, chińska firma zajmująca się produkcją sprzętu informatycznego, która w 2005 roku dokonała zakupu części amerykańskiego IBM, zajmującego się produkcją komputerów, również w Europie dokonała dużej inwestycji. W czerwcu 2011 roku ogłosiła zakup o wartości 670 mld USD niemieckiego przedsiębiorstwa Medion, również zajmującego się produkcją komputerów. Innym przykładem było przejęcie o wartości 450 milionów USD oddziału Thyssen Krupp, zajmującego się plastycznym kształtowaniem stali, przez Wuhan Iron and Steel. Jest ono związane ze zwiększającym się zapotrzebowaniem w Chinach na technologię walcowania stali używanej w produkcji samochodów. Jak wynika z raportu China Investiert (2013) przeprowadzonego przez TUM (Technische Universität in München) i Munich Innovation Group, pomimo wcześniejszych przewidywań, chińskie firmy nie mają na celu drenażu wiedzy technologicznej z nowo zakupionych przedsiębiorstw. W zamian można zaobserwować efektywną współpracę chińsko-niemiecką w kierunku wspólnych prowadzeniu procesów badawczo-rozwojowych. Dla podmiotów z Państwa Środka transakcje te mają prowadzić do zwiększenia oferty produktów, wzmocnienia pozycji w Chinach i zdobycia trwałej pozycji w Europie.

W ramach bardzo ożywionej współpracy polityczno-gospodarczej między Chinami i Węgrami, na Węgrzech zainwestowały dwie bardzo znaczące firmy. Pierwsza transakcja odbyła się w branży chemicznej, w której w lutym 2011 roku doszło do pełnego przejścia węgierskiego producenta chemikaliów Borsodchem przez Wanhua Industrial Group. Inwestycje były rozłożone w czasie, a ich łączna wartość jest równa około 2,1 miliarda USD. Borsodchem posiada 3 zakłady produkcyjne w Europie Środkowej: w węgierskim Kazinbarcika, czeskiej Ostrawie oraz polskim Kędzierzynie-Koźlu. Wanhua to największy producent izocyjanów w regionie Azja-Pacyfik. Przejęcie przez Wanhua umożliwia dalszy rozwój Borsodchem i zabezpiecza miejsca pracy w spółce. Transakcja ta ma duże znaczenie dla krajów Europy Środkowo-Wschodniej i ma stać się początkiem nowych chińskich inwestycji w tym regionie. Ponadto, w 2012 roku doszło do kolejnej bardzo znaczącej chińskiej inwestycji na Węgrzech. 1 maja podpisano umowę między rządami obu krajów, w wyniku której transnarodowa firma Huawei zdecydowała się ulokować na Węgrzech europejskie centrum logistyczne. Transakcja ma wartość 1,5 miliarda USD i przyczyni się do powstania magazynu o powierzchni 25000 m². Huawei posiada największe chińskie zakłady w Europie, zatrudnia 7000 pracowników na całym Starym Kontynencie.

Podobnie jak w Portugalii, kryzys gospodarczy okazał się sposobnością do nabycia greckich aktywów. Państwowy gigant zajmujący się transportem morskim China Ocean Shipping Company (COSCO) zainwestował w port w Pireusie prawie 500 milionów USD. W listopadzie 2013 roku doszło do kolejnej inwestycji COSCO w porcie w Pireusie, wartej ponad 300 milionów USD. Dla Chińczyków, przejęcie jednego ze strategicznych portów europejskich wiąże się z niewątpliwymi korzyściami dostępu komunikacyjnego, natomiast pogrążona w kryzysie Grecja oczekuje napływu kapitału

pieniężnego. Inwestycja ta, była największą w czasach kryzysu inwestycją zagraniczną na Półwyspie Peloponezkim (Papapostolou, 2013).

Wartą uwagi inwestycją było też przejęcie norweskiego koncernu Orkla przez ChemChina o wartości ponad 2 miliardów USD. Transakcja ta obejmuje przejęcie przez chińczyków dostępu do najbardziej zaawansowanych urządzeń do produkcji krzemu wysokiej jakości, który jest używany w tworzeniu paneli słonecznych. Największą chińską BIZ w Polsce był zakup części cywilnej Huty Stalowa Wola. Chińska firma zajmować się będzie w Polsce produkcją maszyn budowlanych. Niska wartość inwestycji z Państwa Środka w Polsce jest konsekwencją ograniczonych stosunków politycznych i gospodarczych po 1989 roku. W okresie transformacji głównym celem polskiej gospodarki była jej restrukturyzacja, przystosowanie do nowych realiów ustrojowych oraz określenie pozycji kraju w Europie. Dopiero po akcesji do Unii Europejskiej nastąpiło ożywienie współpracy z regionem Azji Południowo-Wschodniej. Dotychczasowa współpraca gospodarcza z Chinami nie odzwierciedla jednak potencjały obydwu krajów. Objawia się ona przede wszystkim w wymianie handlowej, która jest asymetryczna na korzyść importu chińskich towarów. Niewielki napływ chińskich inwestycji jest również związany z niedostatecznymi działaniami promocyjnymi, co skutkuje słabym rozeznanieniem chińskich inwestorów na polskim rynku. W kwietniu 2012 roku nastąpił jednak przełom w relacjach polsko-chińskich. Premier Wen Jiabao był uczestnikiem odbywającego się w Warszawie Forum Ekonomicznego Chin- Europa Środkowa- Polska. Istotne będzie, jak ożywienie współpracy politycznej wpłynie na stosunki gospodarcze (Nawrot, 2012).

Tab. 2. Chińskie BIZ w krajach europejskich w latach 2006-2013 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation

Tab. 2. China's FDI in the European countries in 2006-2013 Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Heritage Foundation

Rok, wartość rocznego strumienia napływu inwestycji (w mln USD)	Inwestor	Podmiot zakupiony lub partner	Kraj	Branża	Wartość Inwestycji w mln USD (ew. udział zakupiony przez inwestora w %)
2006	ChemChina	Adiseo	Francja	Rolnictwo	480
	Sichuan Changhong	Sterope investments	Holandia	Finanse	100 (75)
2007	ChemChina	Rhodia	Francja	Chemiczna	700
	LinkGlobal	Parchim Airport	Niemcy	Transport	130
	CIMC	Burg Industries	Holandia	Transport	140 (80)
	CITIC		Białoruś	Nieruchomości	620
2008	Zoomlion	CIFA	Włochy	Nieruchomości	250 (60)
	Sany Heavy		Niemcy	Nieruchomości	140
2009	Sinopec	Addax Petroleum	Szwajcaria	Produkcja energii	7200
	CIC	Songbird	W. Brytania	Nieruchomości	450 (19)
	Sinochem	Emerald Energy	W. Brytania	Produkcja energii	880
	Great Wall Motor	Litex Motors	Bułgaria	Transport	120
2010	Wanhua	BorsodChem	Węgry	Chemiczna	190
	Geely Auto	Ford	Szwecja	Transport	1800
	Geely Auto	Volvo	Szwecja	Transport	900
	Jiangsu Zongyi		Włochy	Produkcja energii	200
	Sinochem	DSM	Holandia	Technologia (medyczna)	270 (50)

Rok, wartość rocznego strumienia napływu inwestycji (w mln USD)	Inwestor	Podmiot zakupiony lub partner	Kraj	Branża	Wartość inwestycji w mln USD (ew. udział zakupiony przez inwestora w %)
2011	Jinsheng	EMAG	Niemcy	Inne (Produkcja narzędzi)	130 (50)
	CNPC	INEOS Britain	W. Brytania	Produkcja energii	510 (50)
	CNPC	INEOS France	Francja	Produkcja energii	510 (50)
	ChemChina	Orkla	Norwegia	Chemiczna	2010
	Wanhua	BorsodChem	Węgry	Chemiczna	1660 (58)
	Fosun International	Folli Follie	Grecja	Inne (biżuteria i dobra luksusowe)	120 (10)
	Zijin Mining	Glencore	Szwajcaria	Metale	100
	Lenovo	Medion	Niemcy	Technologie	670 (82)
	CITIC	KSM Castings	Niemcy	Transport (produkcja części samochodowych)	420
	CIC	GDF Suez	Francja	Produkcja energii	3240 (30)
	Wanhua	BorsodChem	Węgry	Chemiczna	260
Three Gorges	Energias de Portugal	Portugalia	Produkcja energii	3510 (21)	
2012	Shangdong Heavy	Ferretti	Włochy	Inne (produkcja luksusowych jachtów)	460 (75)
	Sany Heavy	Putzmeister	Niemcy	Nieruchomości (budownictwo)	480 (90)
	Guangxi Liu Gong	Huta Stalowa Wola	Polska	Transport (maszyny budowlane)	100
	State Grid	REN	Portugalia	Produkcja energii	510 (25)
	Sinochem	Siat	Belgia	Produkcja energii	260 (35)
	Xuzhou Construction	Schwing	Niemcy	Nieruchomości (budownictwo)	330 (52)
	SAFE		W. Brytania	Nieruchomości	440
	COSCO		Grecja	Transport (morski)	150
	Bright Foods	Weetabix	W. Brytania	Rolnictwo	1940 (60)
	Huawei		Węgry	Technologie	1500
	Hanergy	Q-Cells	Niemcy	Produkcja energii (solarnej)	510
	Safe	Veolia Water	W. Brytania	Rolnictwo	200 (10)
	Hubei Changyang Hongxin		Ukraina	Metale (mangan)	160
	Sinopec	Talisman Energy	W. Brytania	Produkcja energii (ropa naftowa)	1500(49)
	Shangdon Heavy	Kion	Niemcy	Nieruchomości (budownictwo)	930 (25)
	Synutra	Sodiaal	Francja	Rolnictwo	120
	Sinopec	Mercuria	Szwajcaria	Produkcja energii	170 (50)
	CIC	Ferrovial	W. Brytania	Transport	730 (10)
	CIC	Deutsche Bank UK	W. Brytania	Nieruchomości	400
	Zoomlion	CIFA	Włochy	Nieruchomości	240 (40)
SAFE	One Angel Square	W. Brytania	Nieruchomości	110 (49)	
Jinsheng	Oerlikon	Szwajcaria	Inne (tekstyli)	700	
2013	China Mercants	CMA CGM	Francja	Transport	530 (49)
	COSCO		Grecja	Transport	1290 (60)
	Geely Auto	Manganese	W. Brytania	Transport	150

Rok, wartość rocznego strumienia napływu inwestycji (w mln USD)	Inwestor	Podmiot zakupiony lub partner	Kraj	Branża	Wartość inwestycji w mln USD (ew. udział zakupiony przez inwestora w %)
cd 2013		Bronze		(samochody)	
	HNA	NH Hoteles	Hiszpania	Nieruchomości	310 (20)
	SAFE	UPP Group	W. Brytania	Nieruchomości	840 (40)
	Fosun	Club Med.	Francja	Inne (turystyka)	360 (40)
	Wanda	Sunseeker	W. Brytania	Transport	500 (92)
	Wanda		W. Brytania	Nieruchomości	1090

ZAKOŃCZENIE

Znaczne załamanie handlu międzynarodowego, które było jedną z głównych cech kryzysu gospodarczego, okazało się głównym kanałem, którym kryzys napłynął do ChRL. Chiny były jednak jednym z pierwszych państw, które rozpoczęły uzdrowienie po recesji. Kryzys gospodarczy pozytywnie wpłynął na zwiększenie się napływu BIZ z Kraju Środka. ChRL cały czas pozostaje jednak głównie biorcą BIZ. Udział chińskich inwestycji w Europie jest stosunkowo niski, lecz ich wartość dynamicznie rośnie. Można wskazać szczególne cechy inwestycji, w zależności od kraju, w którym kapitał został ulokowany. W Wielkiej Brytanii były to głównie inwestycje w nieruchomości w centrach Londynu i Manchesteru, w celu dywersyfikacji ogromnych rezerw walutowych. Dla Portugalii i Grecji chiński kapitał okazał się pomocą dla zadłużonych rządów. W Niemczech przeprowadzono inwestycje w małe i średnie zakłady produkcyjne, w celu prowadzenia badań B+R, zwiększenia oferty produktów i zdobycia trwałej pozycji w Europie. Na Węgrzech BIZ ulokowane w branży chemiczne i nowoczesnych technologii, są owocem ożywionej współpracy politycznej. Opisane powyżej procesy ekspansji chińskiego kapitału są pochodną niezwykłego rozwoju chińskiego rozwoju, który już ponad sto lat temu był przewidywany przez Wacława Nałkowskiego:

„Co się stanie z kwestią płacy zarobkowej, gdy rasa żółta pojawi się na europejskich rynkach pracy? Jaki przewrót pojawi się na europejskich rynkach pracy? Jaki przewrót nastąpi w handlu wszechświatowym, gdy Chiny ze swymi niezmiernymi pokładami węgla, ze swą taniością pracy wstąpią w okres wielkiego przemysłu, gdy geniusz Zachodu przeniknie kulturę chińską, gdy udzieli jej swych metod i techniki, nie zmieniając etnicznych cech Chińczyka – jego wytrwałości nerwowej, jego oporności na wpływy różnych klimatów, jego niewyczerpanej pracowitości? Wielka przyszłość czeka bez wątpienia naród, który w piersiach swoich żywi taką siłę” (Nałkowski, 1911: 203-208).

LITERATURA

Clegg, J., Voss, H. (2012). *Chinese Overseas Direct Investment in the European Union*. Londyn: Europe China Research and Advice Network.

Czarny, E., Śledziwska, K. (2012). *Międzynarodowa współpraca gospodarcza w warunkach kryzysu*. Warszawa: Polskie Wydawnictwo Ekonomiczne.

Di Minin, A., Jieyin, Z., Gammeltoft, P. (2012). Chinese foreign direct investment in R&D in Europe: A new model of R&D internationalization. W: *European Management Journal*, Vol. 30.

- Gradziuk, A., Szczudlik-Tatar, J. (2012). *Perspektywy rozwoju współpracy gospodarczej Polski z Chińską Republiką Ludową*. Warszawa: Polski Instytut Spraw Międzynarodowych.
- Górniewicz, G. (2007). *Konsekwencje międzynarodowych przepływów kapitału dla gospodarki światowej ze szczególnym uwzględnieniem Polski*. Bygoszcz: Wydawnictwo Uniwersytetu Kazimierza Wielkiego.
- Hanemann, T., Rosen, D.H. (2012). *China invests in Europe. Patterns, impacts, and policy implication*. Rhodium Group.
- Karaian, J. (2013, 29 listopada). Britain shrewdly hires "made in China" expertise for its new nuclear power plant. *Quartz*. Pozyskano z: <http://qz.com/137573/britain-shrewdly-hires-made-in-china-expertise-for-its-new-nuclear-power-plant/>
- Kiely, R. (1998). *Industrialization and development: a comparative analysis*. London, Bristol: UCL Press.
- Kędzierski, M. (2012). Chińskie inwestycje- wnioski dla Polski, W: *Analiza Instytutu Sobieskiego nr 49*, Warszawa: Instytut Sobieskiego.
- Lardy, N. (2012). *Sustaining China's Economic Growth after the Global Financial Crisis*. Waszyngton: Peterson Institute.
- Ledniowska, E., Koszek, R. (2012). Chińskie inwestycje na Świecie i w Polsce jako skutek dynamicznego rozwoju gospodarki Państwa Środka. W: P. Dolnicki, R. Krocak (red.), *Prace Studenckiego Koła Naukowego Geografów Uniwersytetu Pedagogicznego w Krakowie, vol. 1.*, Kraków: Wydawnictwo Naukowe Uniwersytetu Pedagogicznego, s. 92-108.
- Lipsey, R. (2001), *Foreign Direct Investment and the Operations of Multinational Firms: Concepts, History, and Data*. W: *NBER Working Papers 866*, Massachusetts: National Bureau of Economic Research.
- Nałkowski, W. (1911). *Geografia malownicza*. Warszawa: Wydawnictwo M. Arcta.
- Nawrot, K. (2012). *Kierunki Inwestycji Chin. Jakich Inwestycji może oczekiwać Polska*. Poznań.
- Nicholas, F. (2009). *Chinese Direct Investment in Europe: Facts and Fallacies*. Londyn: Clatham House.
- Ormicki, W. (1935). Kapitał pieniężny jako przedmiot badań geografii gospodarczej. W: *Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny*, Numer 4, Poznań: Rolnicza Drukarnia i Księgarnia Zakładowa, 175-186.
- Puchalska, K., Barwińska-Małajowicz, A. (2010). *Międzynarodowe przepływy kapitału i siły roboczej*. Rzeszów: Wydawnictwo Uniwersytetu Rzeszowskiego.
- Rosińska, M. (2007). Kierunki globalnych przepływów kapitałowych a znaczenie miękkich czynniki lokalizacji bezpośrednich inwestycji zagranicznych w procesie decyzyjnym. W: Karaszewski Wł. (red.), *Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w budowaniu potencjału konkurencyjnego przedsiębiorstw i regionów*. Toruń: Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, 307–322.
- Rios-Morales, R., Brennan, L. (2010). The emergence of Chinese investment in Europe. W: *EuroMed Journal of Business*, Vol. 5.
- Sander, P. (2013, 29 listopada). *New opportunities for German firms through Chinese investments*. Technische Universität München. Pozyskano z: <http://www.tum.de/en/about-tum/news/press-releases/short/article/30685/>

The Economist (2011, 29 listopada). *Streaks of red*, Pozyskano z: <http://www.economist.com/node/18895430>

Yu, Y. (2010). *The Impact of the Global Financial Crisis on the Chinese Economy and China's Policy Responses*. Penang: Third World Network

UNCTAD (2013). *World Investment Report*. Nowy Jork, Genewa: United Nations.

Ziolo, Z. (2011). Wpływ światowego kryzysu na tempo wzrostu gospodarki i światowych korporacji. W: *Prace Komisji Geografii Przemysłu Polskiego Towarzystwa Geograficznego*, 17, Warszawa-Kraków: Wydawnictwo Naukowe UP, 9-32.